

עומקא דפרשה

- כוונה בכתיבת השם
- כוונה בהזכרת השם
- שער הציון

- כתיבת השם מחוץ לדף
- קידוש שמות בספק
- כתיבת ומחיקת השם

פר' שמות - בענייני כתיבת השם

בס"ד ערש"ק כ"א טבת תשע"ט

קידוש שמות המסופקים

הרב ישראל רוטנברג

הלכה פסוקה בשו"ע יורה דעה סימן רע"ו, שהכותב את השם צריך לקדשו, אמנם ישנם כמה וכמה שמות מסופקים, יעויין בפתחי תשובה שם. ואי אפשר לקדשם מספק, כיון שכשם שאם לא קידש את השם פסל, כך אם קידש שם חול פסל, דהוי כאילו כתב תיבה אחרת במקום השם, ואפילו לדעת הרמ"א שם סעי' ד' שאם קידש אלהים אחרים לא פסל, דהוי כמקדיש בעלי מומין למזבח. כתבו האחרונים שזה דוקא בשם אלהים אחרים, שברור לכל שאינו קדש, אבל במקום שאינו מוכח מתוך הענין שהוא חול אם קידש פסל.

והמנהג על פי המנחת שי פרשת ויצא לעשות תנאי בשמות המסופקים, הריני כותב לשם קדושת השם אם זה קדש. ובקסת הסופר יש רשימה של שבע שמות מסופקים, ובספר קול יעקב לבעל כף החיים הוסיף עוד שמות, ויש לו רשימה של יותר מעשרים שמות. ובספר נקדש את שמך של הרב פרקש, גם כן עורר ספיקות, ועשה רשימה על פי הגר"ש אלישיב, שהיא קרובה מאד לרשימה של הקול יעקב.

אמנם צע"ג בכל ענין קידוש השמות בספק לדעת הרמב"ם, וכפי שנתבאר במחנה אפרים ובחידושי רבינו חיים הלוי, וזה לשונו של רבינו חיים הלוי בהלכות תפילין פ"א הט"ו דלענין דין קדושת אזכרות אין זה דין כוונה של לשמו שהוא באמת דבר נוסף על מעשה הכתיבה, כי אם דהוא זה במעשה הכתיבה עצמה אם נכתבה בתורת שם או לא, וכל שהוא נכתב בתורת שם חל בו קדושת שם. וכן מסיק שם בדעת הטור שכתב בכל פעם שכותב שם צריך לחשוב לשם קדושת השם, שאין זו כוונה של יצירת חלות, אלא מחשבה של ידיעת המעשה.

וממילא צע"ג איך מצאנו ידינו ורגלנו בשמות המסופקים, כיון שלדעות אלו אין לשמה חלות בקדושת השם דשייך בה תנאי, ואף אם הי' לשמה חלות קדושה, יתכן דלא שייך בה תנאי, דהוי כמו תנאי במצוות. אבל לדעת רבינו חיים הלוי דאין בקדושת השם אלא ידיעת המעשה, אין מציאות בעולם לידיעת המעשה בתנאי, ואם כהאי גוונא חשיב קידוש, אם כן קידוש שמות חול, ואם לא חשיב קידוש, אם כן החסיר קידוש שם קדש.

ואם נימא דכל השמות הללו הם באמת חול מעיקר הדין, ובאמת קידוש על תנאי אינו מועיל כל כך, יש לומר דנהגו כן לרווחא דמילתא. אבל תהי' בהערה זו נפקא מינה עצומה, שאם טעה וקידש על תנאי, שם שהוא קודש בודאי, או על כל פנים מעיקר הדין יותר נוטה שהוא קדש, כיון דלא חשיב קידוש פסל, ואולי לכן צמצם כל כך בקסת הסופר את רשימת השמות המסופקים, כיון שכל תנאי נוסף יכול לפסול את הס"ת.

ונפקא מינה עוד בסברת רבינו חיים הלוי, בקידוש תיבת 'אשר' בשם אק"י אשר אק"י, שנה' הפו' אם צריך לקדשה, ועצת הסופרים, כיון שהכותב ב' או ג' שמות כאחד א"צ לקדש אלא בתחילתם. לכן המנהג שאומר קודם כתיבת אק"י הראשון, הנני כותב לשם קדושת השם, ואז כותב ללא הפסק אק"י אשר, ואז חוזר ומקדש את האק"י השני, על הצד שתיבת אשר איננה חלק מהשם והיא חול. אבל לסברת רבינו חיים הלוי אין העצה מועילה, כיון דסוף סוף קידוש השם תלוי בידיעת המעשה, ועל כרחך צריך הסופר להכריע את כל הספיקות.

כתיבת ומחיקת השם

הרב דוד כהן

א) בגמ' שבועות (ל"ה:) איתא ת"ר כתב אלף למד מאלוקים י"ה מהו"ה ה"ז אינו נמחק, כתב שין דלת משד-י, אלף דלת מאדנות, צדי בית מצבקות ה"ז נמחק, ופירש"י "כתב אלף למד מאלוקים, שהתחיל לכתוב אלוקים וכתב אלף למד, אינם נמחקים ואע"פ שלא גמר את השם, שהרי ב' אותיות הללו שם לעצמו". ומשמע שאם רצה לכתוב אלימלך, וכתב רק אלף למד, נמחק דכשכתבו לא היה לו דעת לכתוב שם השם, ולכן אין בו קדושה.

המשך בעמ' 4 <<

כתיבת אותיות השם בס"ת חוץ לדף

הרב מרדכי בודנר

איתא במנחות דף ל ע"א, נזדמנה לו תיבה בת חמש אותיות לא יכתוב שתיים בתוך הדף ושלוש חוץ לדף אלא שלש בתוך הדף ושתיים חוץ לדף, נזדמנה לו תיבה בת שתי אותיות לא יזרקנה לבין הדפין אלא חוזר וכותב בתחילת השיטה.

ואפשר להבין בשני אופנים, אופן אחד, שרוב התיבה צריך שתהיה בתוך הדף ורק מיעוטה יכול לצאת חוץ לדף, ולכן בתיבה בת חמש אותיות יכול לכתוב רק שתיים חוץ לדף, ובתיבה בת שתי אותיות צריך לכתוב כולה בתוך הדף כי אם לא כן לא תהיה רובה בתוך הדף. ולפ"ז בתיבה בת עשר אותיות יכול לכתוב ארבע חוץ לדף. אך אפשר להבין באופן אחר, שלעולם לא יכול להוציא חוץ לדף יותר משתי אותיות, וגם בתיבה בת עשר אותיות יכול לכתוב רק שתיים חוץ לדף.

הרא"ש (הלכות ס"ת סימן ט) נקט כצד הראשון, דאל"ה הול"ל סתמא לא יכתוב רוב האותיות של תיבה חוץ לדף. ובתיבה של שלוש אותיות נקט הרא"ש דג"כ יכול להוציא שתי אותיות חוץ לדף, דמדקאמר נזדמנה לו תיבה בת שתי אותיות לא יזרקנה לבין הדפין אלא חוזר וכותב בתחילת השיטה, משמע דדוקא בת שתי אותיות, לא יכול להוציא שתיים חוץ לדף כיון שכולה תהיה בחוץ, אבל בת שלוש יכול להוציא שתיים כיון שמקצתה בתוך הדף.

אך לפ"ד קשה למה נקטה הגמרא נזדמנה לו תיבה בת חמש אותיות לא יכתוב שתיים בתוך הדף ושלוש חוץ לדף אלא שלוש בתוך הדף ושתיים חוץ לדף, ולא נקטה חידוש טפי שגם בבת שלוש יכול לכתוב שתיים חוץ לדף, וכ"ש בבת חמש שיכול. ולכאורה נראה מזה שגם שתי אותיות שהתרנו להוציא חוץ לדף זה דוקא כשרוב התיבה בתוך הדף, ולפ"ז בבת שלוש יכול להוציא רק אות אחת חוץ לדף, והגמרא נקטה בת חמש ובת שתיים משום שרק בבת חמש אפשר להוציא שתיים, ורק בבת שתיים א"א להוציא כלל.

והרמב"ם (פ"ז ה"ו) נקט כצד השני, אך לא נקט שרוב התיבה צריכה להיות תוך הדף אלא שחציה צריך להיות תוך הדף, ולכן כתב שבתבה בת עשר יכול לכתוב חמש חוץ לדף. ובביאור הגר"א ביאר דעת הרמב"ם דמהא דאמרין נזדמנה לו תיבה בת חמש אותיות שלא יכתוב שתיים חוץ לדף, ולא אמרין הכי בתיבה בת ארבע שלא יכתוב שתיים חוץ לדף, מוכח דמחצה על מחצה שפיר דמי. אך קשה, דמאיך הרי רק על תיבה בת חמש אמרין שיכול להוציא שתיים ולשיטתו הול"ל הכי על תיבה בת ארבע, ומוכח שכל מה שאמרו בתיבה בת חמש אותיות שלא יכתוב שתיים חוץ לדף, לא בא לומר שבפחות מחמש יכול לכתוב שתיים חוץ לדף, אלא שרק בחמש יכול לכתוב שתיים חוץ לדף, כי אז הרוב בתוך הדף. וצ"ע.

ובתוספות הביאו מר"ת דאותיות של שם צריך שיהיו כולן בתוך הדף. ויתכן שלמדו כן מהא דאמרין להלן דאין תולין את השם [וכן נראה בחידושי הגר"י], אך זה צ"ב שהרי להלכה תולין את השם. ויתכן שדימה זאת למקצת השם בשיטה ומקצתו בתליה שפסול, אך עדיין ילה"ק דאין דומה תליית השם להוצאתו חוץ לדף. וברמב"ם לא מזכיר חילוק בין אותיות השם לשאר תיבות.

ובהלכות קצובות (הלכות ס"ת אות ג) וכן בהלכות ס"ת גנזי מצרים (עמוד 22) כתבו שלא תצא השיטה חוץ לשרטוט יותר משתי אותיות, ומשם הגדול שהוא הו"ה שלא יוציא אלא אות אחת בלבד חוץ לשרטוט ומאלקים יוציא שנים מן השרטוט, עכ"ל. והנה זה ודאי שנקטו כדעת הרא"ש שאין להוציא בשום אופן יותר משתי אותיות, אך מש"כ על אותיות של שם, יש להסתפק אם יש להם שיטה אחרת בענין אותיות של שם כמה יכול להוציא מהם [ואם כן מהיכן מקור דבריהם], או שדעתם כמו שכתבתי, שדוקא מחמש יכול להוציא שתיים ולא משלוש וארבע, ומש"כ הו"ה ואלקים הוא דוגמא בעלמא לתיבה בת ארבע ובת חמש. אך לפ"ז צ"ב למה נקטו דוקא דוגמאות אלו, וצ"ע.

הגליון מוקדש לעילוי נשמתו הטהורה של שר התורה והיראה שריד לדור דעה הגאון הגדול רבי הלל בן הג"ר מנחם מענדיל יוסף זאקס זצוקללה"ה נלב"ע כ"ב בטבת תשע"ה

כוונה בהזכרת השם ובתפילה

הרב אברהם גוטל

א. כתב השו"ע [סי' ה'] יכוון בברכות פי' המלות וכשיזכיר השם יכוון בקריאתו שהוא אדון הכל ויכוון בכתובתו שהוא ה' הו' ויהי' ובאלוקים יכוון שהוא תקיף ובעל היכולת ובעל הכוחות כולם.

ב. חומר העניין מבואר בתוכחה [דברים כ"ח נ"ח] אם לא תשמור לעשות וכו' ליראה את השם הנכבד והנורא הזה את ה' אלוך והפלא ה' וכו' מכות גדולות ונאמנות דלכאורה משמע שצריך ליראה אותו ית' כבר בעצם הזכרת שמדוכתיב ליראה את השם... את ה'א, ולא כתב בקצרה ליראה את ה'א הנכבד והנורא, ממלא צריך לכוון כשמזכיר שמותיו ית'. עד כדי שמואב בסידורים תנאי שכל פעם שמזכיר שם משמותיו הק' ית' יהא כאילו כיוונו הכוונה הראוי! הרוצה לחזות איך נראה יהודי הירא מאוד כשמזכיר שמה"ק ישתדל לראות ולו פעם א' את האדמו"ר מאמשינוב שליט"א מזכיר שם ה'.

ג. והנה יש להתבונן מה פירוש המילה יכוון דהנה איתא במתני' (ברכות כ:): בע"ק מהרהר בלבו כל' היות ואינו יכול לקרא הק"ש בפה דנאסר מחמת טומאתו (קודם שבטלו לטבילת עזרא) לכן יאמרנה בלבו ומהא דכא כ' השו"ע יכוון והתם תנן מהרהר מוכח שפי' המילה יכוון אינה דומה לפי' המלה יהרהר דאם פירושו שווה מדוע לא כתב השו"ע יהרהר בליבוהכוונה ומדוע לא תנן בע"ק מכוון ק"ש מוכח שכוונה והרהר שני עניינים הם כשבק"ש מתאים לומר מהרהר שהוא אמירה בלבו בשמה"ק מתאים לומר יכוון וכדלקמ'.

ד. הנה קי"ל דמזיק דקרן הגדרתו כשכוונתו להזיק, ואם פי' כוונה הוא "ההרהר נוסח" יוצא שכל - השוורים - המזיקים בקרן, לפני כן מהרהרים את נוסח 'לשם נזק' ורק אז נוגחים... וכן כל אדם שהזיק בלי כוונה ר"ל שלא הררה לפני"כ לשם נזק... ועוד דהא חתן פטור מקריאת שמע [דאו"י] כיון דטריד ומה קשה להרהר בלב את הכוונה מיהי פעם כשיש שם משמה"ק, וביותר הרי ידוע שתפילה ללא כוונה היא כגוף ללא נשמה ואם כל מה שצריך לכוון בתפילה הוא רק להרהר את פישמה"ק - כדכתב השו"ע - אך את שאר התפילה לא בעי כוונה כלל אם כן יוכל להתפלל כל התפילה כשליבו בל עימו ובשמות הקודש יהרהר את הכוונה הכתובה בסידורים (עם כוונת השמות) ויצא בזה יד"ח "תפילה בכוונה" וזה וודאי אינו.

ה. ע"כ צ"ל כפי שאמר לי ידידי הר"א מינצר שליט"א דלכוון עניינו הוא להתרכז במה שאומרים וזה פשוט לשון השו"ע יכוון בברכות פירוש המלותכל' יתרכז בברכות במה שאומר. וברור שצריך ריכוז בתפילה על כל חלקיה דאם התפלל ולבו בל עימו הוא כגוף ללא נשמה רק שיש מקומות שהכוונה מעכבת בהם כק"ש בפסוק ראשון וברכה א' דשמו"ע ומקומות פחות עיקריים שאין הכוונה מעכבת בהם אך וודאי שלכוון כל' להתרכז צריך גם בהם. [הגרש"א זצ"ל חזר פ"א על נודה לך, ולפליאת הרואה הסביר איך אפשר לומר תודה ולא לחשוב מה אומרים...]. וחתן פטור כיון שאינו יכול להתרכז כלל כי טרוד הוא והוא אינו יכול לכוון כלל לכן פטרוהו לגמרי מק"ש. וה"ה לגבי אדם ושור המזיק שאדם שהזיק בלי כוונה ר"ל שלא הי' מרוכז במעשהו או שלא ידע או חישב את התוצאה, לעומת אדם המזיק בכוונה שהיתה לו מטרה ותוך כדי המעשה הוא ידע שהוא מזיק בזה. וה"ה לשור המזיק בקרן.

ו. הנה שמעתי ממורינו המשגיח הגה"צ הרב דוב יפה זצוק"ל שמצא מחלוקת נוראית בפוסקים בכוונת שם אלוקים וכמובן שיש בזה נ"מ למעשה מה לכוון: הדטור כ' תקיף ואמיץ ובעיה"כ בעליונים ובתחתונים ומרן השו"ע כתב כנ"ל תובעיה"כ ובעה"כ. א"כ מה צריך לכוון כטור או כהשו"ע ועוד יש צורך להתבונן וכי נחלקו ח"ו מה זה אלוקים אתמהה וביותר שהגאון אומר שהעיקר הוא לכוון מנהיג ומשגיח ואנא אנו באים.

ז. וביאר המשגיח זצוק"ל דכשאומרים מלך העולם לא צריך להסביר מה לכוון כי הדברים ברורים מעצמם וכן בורא פרי העץ ובורא פרי האדמה ושהכל וכד', הדברים ברורים כשלעצמם ואין צורך בהוספת "כוונות" אא"כ מכוון על פי הסוד... אך בשמה"ק יש בעיה, הרי הוא ית' אינו גוף וכו' ואל מי תדמינו ואשווה אם כן אין לנו ציור על מה מדובר אף שאנו מאמינים ובני מאמינים שיש בורא עולם אך מה ההבדל בין הויה' לאדנות ולאלוקות לכן היו חייבים לבאר לנו את המושגים על פי לשונם שכלפוסק כתב לפי שפת מקומו וזמנו ואין בזה מחלוקת כלל.

א"כ השו"ע לא בא ללמדנו "כוונות" אלא רק בא כהמשך לדבריו לכוון פי' המילים מסביר לנו את פי' המילים של שמה"ק וזה פירוש דבריו "יכוון". ולכאורה דברי המשגיח זצוק"ל מתאימים ומחזקים את הג"ל דכוונה היא הריכוז במילים ואינה קשורה כלל להרהר.

ח. עפ"ז יש אולי מקום לערער קצת על סידורי כוונת השמות שבעצם מקבעים את הרהר הכוונה כל' שתוך כדי אמירת שמות הקודש מהרהרים -כל' אומרים בלב- את הכוונה אך בד"כ יוצא מזה שמחמת ההרגל מהרהר מלומדה ללא כוונה וריכוז, דממנ"פ אם הוא מתרכז מה לו ולמה שכתוב הרי הוא מרוכז ואם אינו מרוכז מה יוסיף לו הכתוב הרי אינו מרוכז והתוצאה דהעקר חסר!

תנאי הט"ז בכוונת כתיבת שם ה'

הרב אברהם לוי - ר"ב עוד יוסף הי'

אחד הדברים החשובים והנשגבים ביותר הוא כל מה שקשור לקדושת ה' וכלול בזה דין ברכות לבטלה וכן הנשבע בשם ה' לשוא וכן כל מה שקשור לכתיבת סת"ם, ובמיוחד כשבאים לכתוב את השמות הקדושים שצריך לקדשם בפיו בדחילו ורחימו בכוונה מלאה שכותבים לשם קדושת השם בלבד ולא לשם דבר אחר ולכן תמיד יש להזהר לקדש בכוונה כל שמות ה' שצריך לקדשם בכוונה ויאמר הריני מקדש את שם זה שאני כותב כעת לשם קדושת ה' יתברך, והמקפיד ע"ז באופן תמידי לא יגיע לעולם לעניות ח"ו אלא להיפך יזכה לעשירות כמו שמואב בסה"ק דמכלל הקללה שמואב במס' נדרים ז': שאזכרת ה' לבטלה גורם לעניות ח"ו אתה שומע שהנזהר באזכרת ה' יתברך זוכה לעשירות.

ולכן משתדלים הסופרים לטבול כל יום שזה מקדש את טהרת המחשבה וממילא יכול לכתוב הכתיבה מתוך קדושה וטהרה ובפרט את שבא לכתוב שמות ה', וכל הדינים הנז' בעניני כתיבת ה' מבוארים בטו"ט ודעת בס' החשוב קסת הסופר סי' י-א-ב ויחד עם הביאור הנפלא של משנת הסופר (להגרי"מ שטרן שליט"א).

ולכן בדורינו שאכשור דרא ורבו העוסקים במלאכת קודש זו, ישנם הרבה דברים שצריכים חיזוק ובפרט שבאים לקדש שם ה' מרוב טרדות החיים מגיעים ח"ו למצבים שחולם בשעת הכתיבה (ר"ל) וכמו ששמעתי מכמה סופרים, שבאו לשאול, האם אפשר לסמוך ע"ד הט"ז בזה.

ושיטת הט"ז היא ריחוק והצלה לכל הסופרים, שבי"ד סי' רע"ד סק"א חידש בשם הסמ"ג ומובא בס' האשכול, שאם אמר בתחילת הכתיבה שמלבד מה שכותב הסת"ם לשם קדושת סת"ם הוסיף ואמר שגם כותב את כל האזכרות שם ה' לשם קדושת ה', וזה מועיל שגם אם לא הוציא בפיו בשעת כתיבת שם ה' שמקדשו לשם ה', עכ"ז כיון שאמר בתחילת הכתיבה שכל שמות ה' שיכתוב יהיו לשם קדושת ה', והו"ל כעין תנאי, ובלשון ספרי הפוסקים הוא מכונה בשם התנאי של הט"ז.

אולם כל הפוסקים לא סמכו לכתחילה על דברי הט"ז אלא רק בדיעבד שיש עוד צירוף להקל בזה, כמו אם לא קידש ה' בפיו אלא רק במחשבה או שידע שכותב שם ה' או שמסופק אם אמר התנאי של הט"ז אבל קידש ה' במחשבה שאז אמרנו ס"ס ספק קידש ואת"ל שלא קידש שמא הלכה כהרמ"א באו"ח סי' לב' ס"ט שמועיל לקדש שם ה' במחשבה בלבד. וה"ה שגם אם לא יודע בדיוק אם חשב או ידע שכותב שם ה' סמיכנן על הט"ז כשברוב הפעמים מקדש השם בפיו דאמרנו מסתמא גם כעת קידש שם ה' כדת וכדין. אולם אם בא הסופר ושואל שבשעת כתיבת שם ה' חלם לגמרי ומסופק מאוד וקרוב לוודאי שלא ידע שכותב שם ה' אלא ככותב תיבה של חול ח"ו ככה"ג לכו"ע לא סמיכנן ע"ד הט"ז וכן אם ח"ו בשוגג היה לו כוונה נגדית לכתוב שם חול, גם בזה לכו"ע לא יועיל תנאי הט"ז.

אולם לכתחילה בודאי שיש לנהוג כדעת מרן השו"ע או"ח סי' לב' סעי' יט' שכל' שבתחילת הכתיבה יאמר בפיו, " שאני כותב לשם קדושת תפילין ומלבד זה בכל פעם שכותב אזכרה צריך לומר בפיו שכותב לשם קדושת ה', ומוסיף הרמ"א שם חידוש גדול שגם מחשבה, מועילה לקדושת האזכרות השם הואיל והוציא בתחילת הכתיבה בפיו שכותב הסת"ם לשם קדושת הסת"ם סגי בהכי גם לענין אזכרות שמות ה', ולדעת הרמ"א שם יש להקל בזה בדיעבד, אבל לכתחילה מודה הרמ"א לדעת השו"ע שיש לקדש גם האזכרות בפיו, ומוסיף שם המשנ"ב בס"ק צ"ח שאם גם בתחילה לא קידש כתיבת הסת"ם בפיו אלא רק במחשבה וגם שמות ה' קידש במחשבה, ככה"ג אפילו בדיעבד לא יצא. ועל עצם כתיבת הסת"ם בודאי שלכתחילה יש לקדש כתיבת הסת"ם בפיו, ואם לא הוציא בפיו אלא רק במחשבה גם בזה לכתחילה יש להחמיר להוציא בפיו ולא סגי לן במחשבה בלבד, אולם בדיעבד יש לסמוך ע"ד המקילים בזה דס"ל דסגי לן במחשבה בלבד.

כתיבת סימן במקום שם ה'

הגרי" קמינצקי זצ"ל בספרו אמת ליעקב עה"ת (ס"פ בא) יסד שכל תיבה הנכתבת תלויה באופן הקריאה שלה, ויישב בזה את קו' הגרע"א למ"ד שכתבה כדיבור איך מותר לכתוב שם הויה' והרי הוא הוגה את השם באותיותיו. דמכיון שיש דין שלא כשאני נכתב אני נקרא, ממילא כשכותב הויה' הרי הוא ככותב אדנות, עי"ש שהוכיח כן, שהקריאה מחשיבה את הכתיבה.

ויש להעיר דיש בזה גם חומרא למעשה, שבהמצאה שעשו המדפיסים לכתוב י-י במקום שם הויה', לא הועילו כלום כיון שמכוון לקרוא בזה שם ה' וא"כ הוי כאילו נכתב שם להדיא [ואמנם ודאי דל"ח כשם הויה', אבל עכ"פ כשם אדנות]. ולכאן ה"ה בר"ח.

שער הליון

השם בכתבו

בפר' שמות (ג, טו) "זה שמי לעלם וזה זכרי לדר דר". ואי בפסחים (ג, וכן בקידושין ע"א). לא כשאני נכתב אני נקרא, נכתב אני ביו"ד ה"א ונקרא אני באל"ף דל"ת.

וכתב הרוקח (בסידורו צ"ב) דזהו מה שטבעו חכמים בתפילת שבת (ברכת יוצר) "שמך ה' אלקינו יתקדש וזכרך מלכנו יתפאר", דהיינו שמך הוא שם ה' כמו שנא' זה שמי לעולם, שהיה והווה ויהיה. אך אינו נכתב שכבוד אלקים הסתר דבר, "וזה זכרי לדור ודור" - שם שאנו קורין באדנות.

ועי' בפ' הגר"א למגילת אסתר (א, ד) דלא נקרא כשם שנכתב "מפני ששם הוי"ה ב"ה מורה על עצמותו ית', ואדנות מורה על מלכותו שהוא אדון כל הארץ, ולכן נקרא באדנות שמורה על מלכותו כי אין דרך לקרוא למלך בשם העצם אלא בשם המלכות.

וכ' הראשית חכמה (שער היראה פט"ו) בביאור בחינות הכבוד, שהחיוב הראשון הוא לכבד את שמו הגדול, ובכבוד שמו אנו מכבדים אותו כי הוא ושמו הכל דבר אחד, וכבוד שמו היינו שם יוד"ד ושאר השמות... והטעם שכיון ששרתה הקדושה והארה העליונה באותיות ההם הקדושה מתפשטת בכל הענפים ההם וצריך לנהוג בהם כבוד. ועי"ש דזהו טעם לכבוד הס"ת כיון שהתורה היא שמו.

כוונה בכתבת השם

אי' במס' סופרים (פ"ה ה"ז) הכותב את השם, אפילו המלך שואל בשלמו, לא ישיבנו. היה כותב שנים או שלשה שמות כאחת, מפסיק ביניהם ומשיב.

וטעם הדין משום כוונת הכתיבה, כמבואר ברמב"ם (הל' תפילין פ"א הט"ו) שכ' הכותב ס"ת או תפילין או מזוזה ובשעת כתיבה לא היתה לו כוונה וכתב אזכרה מן האזכרות שבהן שלא לשמן פסולין, לפיכך הכותב את השם אפילו מלך ישראל שואל בשלמו לא ישיבנו.

וחידש המבי"ט בקרית ספר דמה דבעינן אזכרות לשמן הוא משום זה אלי ואנוהו כדמשמע בפ"ב דגיתין אבל מדאורייתא לא נפסל. (וראיתו מגיטין כ. ע"ש, וע"ע שבת קלג. שבכלל ואנוהו לכתוב בס"ת לשמו). ובאמרי בינה (ז) הביא מהדבר שמואל ועוד, שהוא מדאורייתא. ועי' בחי' רעק"א על השו"ע יו"ד רעו שהסתפק בזה.

ועי' בחי' הגר"ח (ד"ה והפשוט) דחלוק דין לשמה של כתיבת סת"ם מדין לשמה שבכתבת האזכרות, דלענין דין קדושת אזכרות אין זה דין כוונה של לשמו שהוא באמת דבר נוסף על מעשה הכתיבה, כי אם דהוא זה במעשה הכתיבה עצמה אם נכתבה בתורת שם. כלומר דזו מציאות וכתבתו היא בתורת קדושת השם ואינו דין להתפיס עליו קדושה. אמנם הוסיף דמ"מ לענין דין הכשר כתיבתו צריך גם כוונת לשמו, ולא סגי בחלות קדושת השם שבו, עי"ש. ועי' אבן האזל שם.

ובכתבי הגר"י (ז' זבחי"ב). חקר אם לשמה שבאזכרות הוא ג"כ מקדושת ס"ת, ורק באזכרות יש עוד דין מיוחד שצריך לחשוב לשם אזכרה, או שהוא דין מיוחד כי מצד קדושת ס"ת אין נפ"מ בין אזכרה לשאר תיבות וכוונה לשם ס"ת סגי, אבל הא דבעי באזכרה כוונה מיוחדת הוא מדין אזכרה. ודקדק מהרמב"ם שפסול שלא לשמה באזכרות הוא שחושב לדבר אחר ולא לאזכרה, הרי שא"צ שיכוין לשם קדושה, רק שיכוין שכתוב שם ה'.

ופ' השו"ע (יו"ד סי' רע"ב) דאע"פ שאומר בתחלת הספר שכותבו לשם קדושת ספר תורה [כמבואר בס' רע"ד], בכל פעם שכותב שם מהשמות שאינם נמחקים צריך לומר שכותב לשם קדושת השם, ואם לא עשה כן פסול. ועי' ב"י דאע"פ שהרא"ש והטור כתבו שצריך לחשוב שכותב לשם קדושת השם, נראה מדברי הרא"ש שם דלא סגי במחשבה וצריך להוציא בשפתיו. ועי' ט"ז שהשיג ע"ז. (וע"ע בחי' הגר"ח שם דתליא בהנ"ל).

דין כתיבת השם

המנ"ח (הו"ד לק') הוכיח שכתבת השם צריכה להיות כסדרה, וכך הביא מהספר יהושע ומהנוב"י (קמא יו"ד עד) שהשם צריך להיות נכתב כסדר.

אך הדברי חיים (יו"ד ח"ב קכ"א) הוכיח מהא דבן קמצר שא"צ כסדרן וכ"כ בשו"ת נפש חיה (יו"ד פא) דאף אי נימא דבב"א נחשב כסדרן, מ"מ אין כתיבת השם בבת אחת קיום של כסדרן, דמ"מ התחלת אות השניה היתה לפני סיום כתיבת האות הראשונה. ועי' גינת ורדים או"ח כלל ב, י.

החת"ס (גיטין כ). הוכיח דבמקום שנא' כתיבה צריך להיות בפועל כפיו ומעשי ידיו של הכותב שיהיה כל האות נכתב על ידו מעשי אצבעותיו, ולא ע"י הכאה בדפוס מאחוריו שברגע א' נכתבת כל האות. והביא שהבני יונה הביא ראייה לזה מבן קמצר שלא רצה ללמד כתיבה בבת אחת (עי' לק'), ולא מצאו עצה במקומו לכתוב בבת אחת ע"י דפוס.

שער הליון

היתר הכתיבה

בתשו' רעק"א (ח"א ל') הק' דאם אמרינן כתיבה כדיבור דמי, איך מצינו ידיו ורגליו בכתבת שם הוי"ה בסת"ם, והא אסור לקרותו ככתיבתו. וכ' דע"כ צ"ל דאם מכוון בהדיא שלא יחשב כתיבתו כדיבור בודאי לא הוי כקריאה.

ובשו"ת עמק שאלה (יו"ד סס"ז) דחה ראייה זו, דעיקר אסור להגות השם הוא מדרשינן בסוגין זה שמי לעלם לא כשאני נכתב אני נקרא, והרי בזה גופה מבואר דלא נאמר האיסור בכתביה, דאכתי הוא געלם, וע"כ דלענין זה לא אמרינן כתיבה כדיבור דמי.

והאבנ"ז יו"ד (ש"כג) כ' ע"ז עפ"י החת"ס (סי' רכז) דאיסור הוצאת ש"ש לבטלה לא שייך בכתביה דאינו בזיון.

המנחת חינוך (תלז,ו) הקשה היאך כותבים שם הוי"ה, והרי כשכותב ל' ה' הוי שם בפני"ע, ואח"כ כשמוסיף הו' באותו רגע הוי קלקול כי אין זה שם אלא אח"כ כשכותב ה' האחרונה נגמר השם. ואמנם מקלקל ע"מ לתקן אך לכתחלה עדיף לא לקלקל כלל, ולמה לא התקינו חז"ל בכותב שם הוי"ה ב"ה דיכתוב ה' לבסוף ויכתוב תחלה אותיות הו"ה ואח"כ יכתוב ה' בראש התיבה. [וכשם שהתקינו שהכה"ג לא יאמר לד' חטאת, וה"נ אפשר ח"ו שלא יגמור ומקלקל השם י-ה].

והוכיח מזה דכתיבת השם צריכה להיות כסדרן ומצותו בכך, (עי' לעיל). וביאר דזו המעלה במעשה הכתב ע"י בן קמצר שהיה כותב שם הקדוש בבת אחת ולא היה כאן קלקול רגע אחד, משא"כ כשאנו יכול לכתוב בב"א דא"א בענין אחר, ולכן גינו אותו שלא רצה ללמד.

ובקסת הסופר (חקירה י) השיג על המנ"ח דודאי בכתבת אות'ו אינו כמקלקל ע"מ לתקן, דאין זה קלקול כלל כיון שאין כוונתו לכתוב השם י-ה אלא את השם הוי"ה, ואין השם שלם בלתי הו', א"כ כתיבת הו' אינה קלקול הוא אלא תקון גדול.

מעשה הכתב של בן קמצר

במשנה ביומא ספ"ג מזכירין לגנאי את בן קמצר שלא רצה ללמד על מעשה הכתב, ועניינו מבואר בגמ' (לח:). שהיה נוטל ארבעה קולמוסין בין אצבעותיו ואם היתה תיבה של ארבע אותיות היה כותבה בבת אחת. ופירש"י (במשנה) שהוא על כתיבת שם בן ד' אותיות כאחד.

והמעלה בזה כתב התו"ט בשם היפה מראה שלא יהיה רגע שיהיה השם חסר. ועי' במנ"ח (הנ"ל) שהוא כדי שלא יהא קלקול לשם י-ה בכתבת הו' לפני שנגמר שם הוי"ה. ועוד כ' היפה מראה שהוא רמז לענין היחוד השלם. וכ"כ הרי"א אברבנאל (כי תשא) שזה יורה על אחדותו ופשיטותו.

והרמ"ע מפאנו (בתשו' לו) כ' שע"ז אין הפסק במעשה הכתיבה ואין היסח הדעת בקידוש השם. וכ' דמטעם זה אסור להפסיק בכתבת האזכרות, אמנם סיים שאין זה מהדברים הפוסלים, והשם מתקדש לחצאין שישנה הקדושה מתחלה ועד סוף ואינה משתלמת אלא לבסוף. ועי' בתפא"ר.

ועי' שו"ת משאת בנימין (צט) שדן בקדושת ספרים הנדפסים בדפוס, והוכיח מכאן דמה שאינו כותב כל אות בפני"ע אינו חסרון בקדושה, דאדרבה יש מעלה יתירה בכך שנכתב כל העמוד בבת אחת (ע"י לוחות הדפסה).

קדושת השם

עי' חזו"א (או"ח י"ג) דיש ב' קדושות באזכרה, יש קדושה האוסרת מחיקה והוא בכל מקום שנכתב לשם שם [ואפ"ל על הפץ]. אבל בס"ת יש בו קדושה נוספת ובזה צריך שיכוון לקדשו בקדושה של שם הכתוב בספר.

ועי' רדב"ז על הרמב"ם הל' שבועות (פ"ב ה"ג) שהאזכרות שבתורה מקודשות יותר מהאזכרות שבכתבי הקודש, כיון שהאזכרות הכתובות בתורה נאמרו בסיני מפי הגבורה ויש בהם קדושה יתירה שהרי הכותב ס"ת צריך לכתוב ההזכרות לשם קדושת השם.

נחלקו הפוס' אם קדושת שם כתוב היא דוקא כשנכתב לשם קודש, עי' מנ"ח (תלז) דכיון שהכותב את השם צריך לכתוב לשמה, ושם שלא נכתב לשמה פסול, [ועכ"פ בשם שנכתב בודאי שלא לשמה], לכן דעת הרבה ראשונים ואחרונים דאין חייבים על מחיקת שם כזה. ועי' שו"ת ח"ד (עמ' 180) באריכות. וכ"מ בשבת (קטז. וסוכה גג.) ומה לעשות שלום וכו' אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה.

אבל רוב הפוס' כ' לאסור, עי' רדב"ז (ח"א עז). ועי' או"ש תפילין פ"א הט"ו, ועי' חזו"א או"ח ו סק"ג דגם שם שאינו קדוש לס"ת מ"מ יש בו קדושה שאסור למחקו. והש"י (יו"ד רע"ז) התייר למחקו לצורך תיקון.

כ' בעלי התוס' (מושב זקנים פקודי) עה"פ שנא' בעשיית הציץ (לטל) ויכתבו עליי מכתב, למה נאמר בלשון רבים. דהוצרכו לכתוב בשם והוצרכו עשרה לעמוד על גביו כדי לכיין יחד. מכאן היה אומר החסיד, אדם שכותב אזכרות במזוזה ובתפילין ובס"ת, צריך עשרה, ולטבול במקוה טהרה, מפני שאין דבר שבקדושה פחות מעשרה.

כתיבת ומחיקת השם

והנה המנ"ח (תל"ז ג') נקט בפשיטות שאם היה כתוב שם ה', ובא וכתב נקודות מתחתיו שעי" כך תשתנה הקריאה, כגון שהיה כתוב א-ל, וכתב מתחת לאלף קמץ או פתח, ודאי איסור תורה אית ליה דהא קלקל את השם, וכמו"כ אם היה כתוב אדני- והוסיף לו אות מם, שהיא נקרא "אדנים", אסור מהתורה, ומעיקרא סבר המנ"ח דאינו לוקה ע"ז כיון שלא עשה מעשה בגוף השם, ושוב כתב דלא ברירא ליה מילתא, דכיון שקילקל את השם ע"י מעשה, אמאי לא ילקה עי"ש.

ועי' בברכי" (יו"ר רע"ו אות כ"ו) שהביא בשם מהר"י אחיגזי שנסתפק בזה אם בכלל יש איסור תורה בכה"ג ששינה את הניקוד, דהא לא עשה מעשה בגוף האותיות (ושאפשר דגם לגבי שבת לא מקרי מוחק), ובפשוטו ה"ה דלדידיה יש להסתפק אם יש איסור בהוספת אות.

והקשה המנ"ח שם (אות ו') לפי שיטתו, דא"כ היאך אפשר לכתוב שם הוי"ה, הא כיון שכתב י"ה יש בו קדושת השם ואסור למחוק אותו, וכשהוסיף את הוי"ו קילקל את השם, וליטטר מהתורה, ואף שדעתו לגמור כתיבת השם כתיקנה מ"מ לפני שגמר כתיבתו הרי קלקל את השם י"ה.

והעצה בזה היא שיכתוב "הוה", ואח"כ יכתוב את הוי"ו בתחילת השם, ולא מצאנו מי שיעשה כן, דכל סופרי סת"ם כותבים את השם כהוייתו.

והמנ"ח שיש להוכיח מזה דבעי' כתיבת שם ה' כסדרו, ואף בס"ת דלא בעי כתיבה כסדרו, מ"מ שם ה' יש לכתוב אותו כסדרו, ולכן בעי' כשציותה התורה לכתוב את השם בס"ת, מוכח שהתירה לעשות כן, דכיון שכוונתו לגמור את השם כתיקנו שרי, ושכ"כ הנו"ב דבעי' כתיבת השם כסדרו ללא מקור, ולהנ"ל המקור הוא זה, דאל"ה יש בזה משום מחיקת השם. ובהו"ה ביאר הא דיומא (ל"ח) שחז"ל גינו את בן קמצר על שידע לכתוב שם הוי"ה בבית אחת עם ד' קולמוסים, ולא גילה זאת לאחרים, ולכאורה מה המעלה לכתוב את השם בב"א, ולהנ"ל ניחא, דבזה אין מחיקת השם כלל.

ב) מאידך כתב המנ"ח בשם הספר יהושע שהוכיח דלא בעי' כתיבת השם כסדרו ממה שכן קמצר היה כותב את השם בבית אחת, וחז"ל גינוהו על שלא לימד זאת לאחרים, אלמא דמותר לכתוב כן את השם, ואף מעלה יש בזה, והרי קיי"ל דא"א לצמצם, וא"כ מה המעלה לכתוב את השם בד' קולמוסים, הא אפשר שיקדים את המאוחר ונמצא שלא כתבו כסדרו, א"ו לא בעי' כסדרו (חוץ מבתפילין ומזוזות דבעי' כסדרן בכל כתיבתן). והמנ"ח דחה קושייתו משום שי"ל דכשכותב בב"א יש ס"ס להכשיר, שמא צימצם וכתב הכל בב"א, ואת"ל שלא צימצם שמא הקדים את המוקדם. על כן נשאר המנ"ח בשלו דבעי' כסדרן בכתיבת השם, ולכן מותר לכתוב את השם על אף דכשכותב את הוי"ו מקלקל שם י"ה, דכן נתחדשה ההלכה, דכיון שדעתו לגמור כתיבת השם, ש"ד, והמעלה של כתיבת בן קמצר היא דאפשר שכתב בב"א ולא קלקל את השם בשום רגע.

ג) אלא דדברי המנ"ח לכאורה מוקשים מכמה טעמים; א- נקט בפשיטות דאם צימצם וכתב את כל האותיות בב"א בצימצום, חשיב כסדרו, ולכן יש ס"ס שמא עשה כדיון, אך אי"ז ברור כ"כ דבפשוטו כסדרן היינו להקדים את המוקדם ולאחר את המאוחר. ועיי' במג"א (סי' ל"ב סקנ"ז) שכתב דאין לכתוב תפילין ומזוזות בדפוס כי פעמים נדפס אות שניה לפני הראשונה והוי שלא כסדרן, ומשמע כמו שנקט המנ"ח דבב"א חשיב כסדרן, מאידך בשו"ת דובב משרים (ח"א סי' י"ח סק"ג) כתב בשם ספר נפש חיה שהוכיח מתוס' בתמורה (ד. ד"ה ואמתר) שאם הפריש תרומות ומעשרות בב"א, עובר משום משנה סדר המעשרות, אלמא דדבר הצריך סדר בזאח"ז, אם עשאן בב"א מקרי שלא כסדרן, ועי' בספר תבואות שור (סי' ט"ז) שדן בדין אותו ואת בנו, היכא ששחט את שניהם בב"א אם לוקה.

ב- עוד צ"ב, דאף שיש ס"ס להכשיר את השם כשנכתב בב"א, מ"מ וכי מעלה יש בו, סו"ס יש צד שהקדים את המאוחר, וכיון שלמעשה הותר לכתוב אותו כסדרו ולא קפדין על הקלקול שבשעת כתיבת הוי"ו, לכאורה עדיף לעשות כן מלסמוך על ס"ס לכתחילה, כיון שיש צד שכתבו שלא כדיון כלל.

ג- ראיתי בספר חבצלת השרון שהקשה, דהאי ס"ס, משם אחד הוא, דשני צדדי היתר הם, שנכתב כסדרו, והאריך לבאר את דברי התוס' בבכורות לגבי פרוץ כעומד, דלא חשיב ס"ס משם אחד, דדין מחיצה שרובה עומד לחוד ודין מחיצה שהפרוץ הוא כהעומד לחוד עי"ש.

ד- עוד הקשה שם דיש כמה ספיקות לפסול, דשמא כתב כולו שלא כסדרו, ושמא התחיל עם היד כדיון ואח"כ כתב הוי"ו לפני הה"א, וכו' ונמצא רוב האפשרויות שנכתב שלא כסדרו.

וביישוב שיטת המנ"ח (ודלא כדבריו שכתב שיש ס"ס) אפשר"ל שזה היה חלק מהמומחיות של בן קמצר, לצמצם לכתוב את כל האותיות בב"א, ולפ"ז רק הערה הראשונה עומדת, דמזה מוכח דבב"א חשיב כסדרו. א"נ י"ל דהיה כותב במהירות את השם עם ד' קולמוסים והיה נראה שכתבו בב"א, אבל חכמתו היתה לכתוב אותו כסדרו, ו' ואח"כ ה' וכו', ולעולם לא כתבם בב"א.

ד) והנה לפי דעת הספר יהושע דלא בעי' כסדרן בכתיבת השם הדרא קושיית המנ"ח לדוכתא, היאך מותר לכתוב את השם כסדרו, דכשכותב הוי"ו מקלקל את השם י"ה שהיה כתוב מקודם. ואפשר דס"ל כהצד שהעלה מהר"י חגיז דכשלא מחק את השם בעצמותו, אלא פרק הוסיף עליו אותיות או נקודות המשנות משמעותו, אין בזה משום מחיקת השם עי"פ מהתורה.

לרפואת ליגדה חיה בת בקי, ובקי רבקה בת דבורה בתושה"י

דרושים חברותות:

נושא	מקום	שעה	טלפון
משנה ברורה	סלבודקה אור החיים	לפני הנץ רבע שעה	0548420656
גמיש		6.30-7.30	0504-109-395
גמרא	ישיבת נור ישראל	בוקר	0502-283-344
שיעור גמרא בעיון		בוקר	0533-123-476
פרק חוקת הבתים גפ"ת וראשונים בהספק	ברכפלד	סדר א'	0504-117-055
גמיש	בהכ"נ אונגוואר גרין פארק	10.00-13.00	0527-171-075
ריבית במסגרת כולל		בוקר ואחה"צ	0583-259-807
גמרא מסכת קידושין	גמיש	11.00-14.00	08-9111-088
דף היומי	נאות שמחה	10.00-13.00	0548-468-589
דף היומי	בית תפלה	15.30-16.15	0527-180-526
עירובין טוש"ע ומ"ב ע"פ קנין הלכה	בהכ"נ נאות שמחה	סדר ב'	0583-254-561
ריבית במסגרת כולל		בוקר ואחה"צ	0583-259-807
גיטין פרק האומר	פונבוי' שדי חמד	16.00-19.00	0548-487-793
מסכת שבת פ"ר הזוהק	בית הכנסת בויאן	סדר ב'	0548-454-813
גמיש	גמיש	19.15-22.15	0527177760
שבת בעיון קל	גמיש	30..21.00-23	08-9791487
טור ב"י שו"ע הלכות עירובין	ברכפלד (גמיש)	ערב	0583-287-249
דף יומי ירושלמי פאה	גמיש	גמיש	0527-117-048
כתבי הסבא מקלם ותלמידיו	גמיש	גמיש	0527-166-364
גמ' נדרים / שבועות	גמיש	גמיש	0527122518
גמרא	גמיש	גמיש	0527689157
גמרא ברכות	גמיש	גמיש	0527619839
עמוד יומי			0583-265-444
ברכות	גמיש	גמיש	0583276113
עירובין טוש"ע ומ"ב ע"פ קנין הלכה	נאות הפסגה	שבת אחה"צ	0548461687

לקביעת חברות התקשר עכשיו: **0533-15-46-95** והשאר הודעתך

לע"נ

הילד אפרים ב"ר ישראל אשר ויספיש
 נלב"ע כ' בטבת
 מרת הענא בלומא בת ר' יצחק שרגא
 נלב"ע כ"ג בטבת

נושאי הגליונות הקרובים בס"ד

וארא - יוחסין
 בא - הנחת תפילין
 בשלח - מלאכת הוצאה

ד"ת [עד 700 מילים] יתקבלו בצירוף שם מלא
 בדוא"ל: a740700@gmail.com עד יום שלישי בלילה
 בכת"י, עד יום א' בתיבה שעי"א וצה"ס בית יוסף, בצירוף הוצ' הקלדה [10 ש' לעמוד]

להנצחות
 ופרסום בגליון:
 052-7678393

לקבלת הגליון בדוא"ל בקביעות
 בכל ערש"ק, יש לשלוח בקשה לכתובת:
 a740700@gmail.com

הקופה שגדולי הדור סומכים וממליצים עליה
 תורמים לעניי העיר ורואים ישועות

